

Samtale med professor Sigurd Skirbekk

Professor emeritus Sigurd Skirbekk: Velkommen til nettavisen "Norsk kultur". Vi kunne her ta opp mange ting, blant annet om ditt forfatterskap. Jeg forstår det slik at du har skrevet ikke mindre enn fjorten bøker.

- Mange takk. Det er mye jeg kunne sagt om bøkene mine. Dette kan ikke bli annet enn sporadiske betraktninger: De som er interessert i å gå dypere inn i stoffet, vil jeg anbefale min siste bok *Motforestillinger. Femti påstander møter motargumenter* som kom ut på forlaget *Historie & Kultur* i 2012.

-
-

I år feirer vi 200 års jubileet for Grunnloven. Har du vært på Eidsvoll og sett på utstillingen der?

- Det har jeg. Og det var mye historisk interessant å se der, sjøl om jeg nok reagerte på filmen om ungdommens forståelse av arven fra Grunnloven. Det de unge fikk fram var en forståelse av demokrati som en uforbeholden rett for alle individer til å mene og leve som de vil og med rett til å dyrke sine egne guder. Den ensidige fokus på individers rettigheter mangler noe i forståelsen av prinsippene for det representative demokrati, og er neppe i pakt med det fedrene på Eidsvoll hadde ment med nasjonal uavhengighet. Den legger heller ikke opp til adekvate holdninger for å hanskens med framtidige utfordringer, som kan bli mer krevende enn bare å videreføre dagens kultur og velstand.
 - Med tidsriktige meninger og med et her-og-nå-språk, med svake historiske dimensjoner, kan det bli vanskelig å se det historisk relative ved vår samtid, og å skille ut det tidsbestemte fra det som det er grunn til å ta vare på, så som en enestående norsk tillit, som forøvrig lett kan tippe over i naivitet. (Jfr. *Tillit i Norge*, Res Publica 2012). Her er det mange som har brent seg, når de tar det for gitt at det må påvises spesielle grunner for å kunne være mistenksomme overfor fremmede.

Ellers noe du merket deg ved ditt besøk på Eidsvoll?

Da vil jeg framheve et besøk på Eidsvoll prestegard, et par kilometer fra "Eidsvollsbygningen", Dette er en vakker gard, med et stort tun der Henrik Wergeland og Camilla Collet må ha fått mange barndomsminner som preget dem for resten av livet. Men det som gjorde mest inntrykk, var likevel en stor stein utenfor sjølve prestegarden med påskriften: "Her sto Eidsivatinget". Da var det som det gikk et historisk sus over Eidsvollbygda, og i videre forstand over hele Norge. Her var det som vi kunne oppleve både den gamle norske storhetstida i møtet med den nye,

Henrik Wergeland talte om norsk historie som to halvringer av edelt metall som de nye generasjoner burde forene.

- Nettopp. Her kunne en oppleve et Norge, preget av fire lovgivende ting: Frostating, Gulating, Borgarting og Eidsivating. Etter hvert med kristendommen som sammenbindende kraft i det gamle Norge. Når dette ble satt opp mot ideene bak den nye Grunnloven, kunne en ane symbolikken i det norske flagg.

Men det var vel ikke det norske flagget, slik vi kjenner det, som ble heist på Eidsvoll i 1814.?

- Nei, det var det ikke. Flagget den gang var et dansk flagg med norsk løve i øvre rektangel. Det er først i 1821 at vi fikk det flagget vi kjenner i dag, i første omgang bare brukt som handelsflagg. Hele attenhundretallet var fra norsk side en kamp for bruksområdene for det rene norske flagget. Dette flagget symboliserte et politisk program for norsk styre på egne premisser, med fargene fra den franske revolusjon: rødt, hvitt og blått. Samtidig er disse fargene formet i et kristent kors. Da franskmennene bestemte at blåfargen i det franske flagget skulle være ultramarin, fulgte Norge etter. Blåfargen i det norske flagget ble ultramarin. Korsformen i flagget skiller oss radikalt fra franskmennene; der kunne et kors i flagget virke nasjonalt splittende. Foreningen av det gamle kristne og de nye ideene er nokså enestående ved den norske nasjon, og er en av forutsetningene for at demokratiutviklingen og moderniseringen her kunne foregå relativt konfliktfritt, sammenliknet med andre land.

Hvordan tar vi etter din mening vare på den norske nasjonen ?

- Uttrykket ”Den norske nasjon” utløste nok andre følelser og reaksjoner på attenhundretallet, og også i første halvdel av forrige århundre enn i dag.

Det skyldes krigen?

- Dette er en populær oppfatning, som nok kunne gi mening for land som hadde opplevd det nasjonale som motsetning til det demokratiske. Men i Norge var nettopp flagget et samlende symbol i motstandskampen mot nazismen. Flagget ble et demokratisk symbol, i tillegg til å være et nasjonalt symbol. Det er først og fremst i perioden etter 1950 at ”det nasjonale” kom i vanry, i alle fall blant fortolkende eliter i vårt land.

Den svakere nasjonale holdning blant dagens fortolkere kan skyldes at etterkrigsgenerasjonen har orientert seg mot andre lands fortolkere, fra land med andre tradisjoner og der de har sett nasjonalisme i sammenheng med krig.

Samtidig er vi blitt mer preget av individsentrente menneskerettigheter og andre overnasjonale traktater. Dette, kombinert med en orientering mot internasjonale markeder for varer, reiser og medieinntrykk, kan forklare mye av avnasjonaliseringen.

Hvis vi forstår det nasjonale program som et mål for sammenfall mellom politiske og kulturelle grenser, ikke minst når det gjelder språk og religion, står vi overfor et prinsipp som ikke minst Wienerkongressen fra 1814 la opp til. Da kan vi se at det mest fredelige århundre i europeisk historie, perioden fra 1814 til 1914, også var den mest nasjonale, for ikke å si nasjonalistiske. Denne sammenhengen var ikke tilfeldig. Det var først og fremst det flerkulturelle Østerrike-Ungarn som brøt freden i 1914.

Hva har dette med dagens situasjon å gjøre?

- Innvandringen fra land utenfor Europa blir et sentralt element i det som skiller Norge i 1814 fra Norge i dag. Utfordringene i den forbindelse kan forstås etter mange målestokker. Hvis vi skal vise likestilling og toleranse for det som er forskjellig fra norske tradisjoner, kan dette få betydning for nasjonsforståelsen. Det er ikke bare innvandringens omfang som her kan føles truende, men også at innvandrerkvinner vanligvis får flere barn enn de etnisk norske og europeiske. Ta Østerrike som et eksempel Her blir folk registrert etter religiøs konfesjon. Det viste seg da at muslimske mødre ble registret med 2,4 barn i gjennomsnitt, kristne med 1,3 og de konfesjonsløse med 0,8. Muslimene fikk med andre ord dobbelt så mange barn som de kristne og tre ganger så mange som de konfesjonsløse. Samme tendens, om enn ikke like markant, finner vi i andre europeiske stater.

Men vil ikke dette jevne seg ut over tid. Etter hvert som levestandarden øker vil først dødstallene gå ned; deretter vil fødselstallene følge etter og det hele vil ende i en ny balanse mellom fødselstall og dødstall, på et lavere nivå enn før velstandsøkningen.

Joda, dette kalles loven om demografisk overgang (*demographic transition*);. Demografiske data peker i en annen retning. Mens verden som helhet har opplevd en halvering av barnetallet pr. kvinne mellom 1950 og 2005, fra 5,02 til 2,65, så er variasjonene store. Europa har gått ned fra 2,66 til 1,41, Nordamerika fra 3,47 til 1,99, I Midtøsten og Nordafrika kan fallet i fødselsrater pr. kvinne tallfestes til 6,99 i 1950 og 3,37 i 2005. I Afrika sør for Sahara har fallet bare gått fra 6,7 til 5,53. Det er rett og slett urimelig å anta at europeerne i overskuelig framtid vil øke sitt barnetall til 2,1, mens afrikanenere frivillig skulle droppe fra 5.5 og til 2,1.

Her må vi trekke inn andre faktorer enn de rent økonomiske for å forklare forskjellen mellom grupperinger i samme land. Økonomisk vekst og likhet i kjønnsroller blir i denne sammenheng ikke den største sivilisatoriske utfordring, en forutsetning som mange vestlige fortolkere tar for gitt. I et slikt perspektiv kan en muslimsk verden fortone seg som tilbakestående i forhold til vestlige tilstander. Muslimene kan forfekte andre perspektiver på hva som er livsdyktig og hva som ikke er det.

La det med en gang være sagt at sivilisasjon er en sammensatt størrelse. Like fullt kan vi finne meningsbærende trekk ved ulike sivilisasjoner. Både politiske, økonomiske og ikke minst kulturbestemte forhold til naturen kan gi inntak til målestokker for adekvat og ikke-adekvate reproduksjon, i forhold til ulike utfordringer. Amerikaneren Mick Winter har, i norsk oversettelse, skrevet dette om dagens sivilisatoriske utfordring: *"Vårt moderne globale samfunn beveger seg i rask tempo mot den største krise i vår historie. Vi beveger oss stadig nærmere mot tilstander av energiutarming, som ikke bare vil føre til høyere bensinpriser, men til irreversible klimaendringer med stigning i havnivå og temperatur, og til sykliske tilstander av økonomisk sammenbrudd."*

Dette er forhold som lett overses i norsk debatt, der debattantene forsøker å forklare helheten ved å peke på enkeltfaktorer som økonomiske forhold eller kvinners stilling. I en sivilisatorisk sammenheng kan dette føre til en innskrenket forståelse av de utfordringer som ikke minst europeisk sivilisasjon står overfor. Når det gjelder kritikk av samtidige forhold i vestlig sivilisasjon, kunne det her være grunn for å sitere Ph. D. Siraj Islam Mufti, som på nettstedet

Islamsk Forum har gitt en nokså kritisk omtale av samtidige forhold til uforutsette følger av en vestlig kulturutvikling. I norsk oversettelse vil Siraj fortolkning lyde omtrent slik: *"Vestens problemer har sin rot i en gudløs sekularisering, og en assosiert ateisme, som har ledet til krass materialisme, hedonisme og et forfall i holdninger til moral og natur. Det har forårsaket store samfunnsproblemer, og fremmet disintegrasjon, noe som er særlig tydelig i vitale institusjoner som familien. Fraværet av etisk og moralsk opplæring er grunnen til at Vesten lider av dekadanse, med en konstant økning av kriminalitet og narkotikabruk, ungdomsavvik, vold, seksuell utnyttning og misbruk, ved siden av en ustyrlig rasisme. Det skal innrømmes at muslimske samfunn lider av store problemer knyttet til økonomisk og politisk lederskap, men deres familieinstitusjon er sterk og de har lange tradisjoner som opprettholdes av moskeer og religiøse skoler."*

Her kunne det legges til at muslimer, i alle fall i vår del av verden, gjennomgående har et bedre forhold til religiøst kristne enn til de konfesjonsløse, de vantro. Muslimske fortolkningsrammer kan dessuten være mer åpne for å trekke inn en kriseforståelse av data som viser sammenhenger mellom utbredelsen av familieoppløsning og av enkjønnede familier, med forhold som ikke minst har gått ut over barna.

Det er med andre ord all grunn til å se framtidige utfordringer i en bred sivilisatorisk sammenheng, Lav reproduksjon, kombinert med forventinger om en stadig økende levestandard, blir en økologisk utfordring, i tillegg til mye annet som kunne sies om den innvandringspolitikken som vestlige politikere har vært talmenn for. Det kunne her føyes til at det ikke bare er demokratiske valg som ligger bak de store folkevandringene som vi opplever i våre dager. EU-traktatene kan langt på vei analyseres som et resultat av kapitalistiske normer for fri flyt av mennesker, tjenester og varer.

Flere typer av kritisk sivilisasjonsforståelse er etter alt å dømme mer utbredt i USA enn hos oss, sjøl om flere delstater i USA har en større andel oppløste familier enn vi har. Kanskje skulle tohundreårsfeiringen av den norske grunnloven bli sett som en illustrasjon til hvor forskjellig samfunnet var i 1814 sammenliknet med dagens samfunn. Et slikt perspektiv kunne åpne for fantasier om hvordan det norske samfunnet vil bli seende ut om nye to hundre år. For å åpne for en slik fantasi kunne det være grunn til å se nærmere på en del sivilisasjonsrelatert litteratur som er lite kjent i Norge. Jeg er ikke uvillig til å stille som rådgiver for en norsk utgivelse av denne type litteratur.

Bøker med et kritisk sivilisatorisk perspektiv, som er lite kjent i Norge. :

- Johann P. Arnason, *Civilization in Dispute*. Brill, Nederland 2003
- Bernand Braudel, *A History of Civilizations..* (Paris 87)-Penguin, 1993
- Richardo Duchesne, *The Uniqueness of Western Civilization*. Brill, Leiden 2011
- V. Walter, Vytautas Kavolis, Edmund Leites, Marie Coleman Nelson (eds) *Civilizations East and West*. Humanities Press. NJ 1984.
- S. N. Eisenstadt, *Comparative Civilization and the Multiple Modernity*. Brill, Boston 2003
- Alf Hornberg, John McNeil, Juan Martines Alier (red): *World-system History and Global Environmental Change* Altamira Press ; Lanham, MD 2006
- James Martin, *The Meaning of the 21st Century*. Transworld Publications, Marckey of Chatham, Kent 2006
- Muhammad Kalid Masud, Armando Salvatore, Martin van Bruinessen, *Islam and Modernity: Key Issues and Debates*. Edinburgh University Press 2009
- Mathis Wackernagel , W.E. Rees: *Ecological footprints and appropriated carrying capacity. Measuring the natural capital requirements of human ecology*
i A. Jansson et al: *Investing in Natural Capital: The Ecological Economic Approach to Sustainability*. Island Press, Washington DC 1994
- Richard Heinberg, *The End of Growth, Adapting to Our New Economic Reality*. New Society Publishers, Gabriola ; Canada 2011 .
- Karol Lorant, *The Demographic challenge of Europe*. Brussel, 2005
- Daniel Bell, *The Cultural Contradiction of Capitalism*. Basic Books, New York 1996
- Mark Lynas, *The God Species. Saving the planet in the Age of Humanities*. National Geographic, New York 2011

- Richard A. Mathew, John Barnett, Bryan McDonald, Karen L. O'Brian, Mick Winter, Peak Oil Prep: *Prepare for Peak Oil, Climate Change and Economic Collapse*, Weatstone Publishing USA 2006
- Lawrence E. Harrison og Samuel Huntington (red), *Culture Matters. How values Shape Human Progress*. Basic Books, New York 2001
- Norbert Elias, *On Civilization. Power and Knowledge*. University of Chicago University Press 1998
- Jacques Baezun, *From Dawn to Decadence*. Harper Collins, NY 2000
- Jared Diamond, *Collapse. How Societies Choose to Fail or Survive*. Penguin, London 2005..
- William Ophuls, *Immoderate Greatness. Why Civilizations Fail*, Independent Publishing Platform, SC 2012.
- Elmer Pendell, *Why Civilizations Self-Destruct..* Allen, Cape CanavaraL 1977.
- Leonidas Donskis, *Modernity in Crisis..* Macmillan. London 2011
- Samuel Huntington, *The Clash of Civilization*, Simon & Shuster. N.Y. 1996.
- Ronald Inglehart og Pippa Norris, "The True Clash of Civilizations", *Foreign Policy*. Mars/April 2003.
- Sigurd N. Skirbekk; *Dysfunctional Culture. The Inadequacy of Cultural Liberalism as a Guide to Major Challenges of the 21st Century*. University Press of America. Lanham, New York, London 2005.
- Pitirim A. Sorokin, *The Crisis of Our Age*, Oneworld Publications 1992
- Raoul Naroll, *The Moral Order. An Introductio to the Human Situation*. Sage, Beverly Hills, Cal. 1983
- Joseph Daniel Unwin, *Sex and Culture*. Oxford University Press 1934.
- Robert Lerner, Althea K. Nagai: *No Basis: What the Studies Don't Tell us about Same Sex Parenting*. Marriage Law project, Washington DC 2001.

- David Popenoe, *War over the Family*. Transaction Publishers. 2008.
- Arthur E. R. Boack, *Man Power Shortage and the Fall of the Roman Empire of the West*. Oxford: 1965.
- Wolfgang Lutz (red), *The Future Population of the World. What Can We Assume Today?* London: Earthscan Ltd. 2009.
- Carle C. Zimmermann, *Family and Civilization*. New York: 1947
- Evelyn L. Lehrer. "Religion as a Determinant of Economic and Demographic Behavior in the United States". *Population and Development Review* 2004.
- Eric Kaufmann, *Shall the Religious inherit the Earth?* : Profile Books.-2010.
- Meic Pearse, *Why the Rest Hates the West: Understanding the Roots of Global Rage*, London IVP Books 2004.
- Raoul Naroll, Beverly Hills, Cal. 1983 *The Moral Order. An Introductino to the Human Situation*. Sage,
- Ian Kershaw, *Fatal Choices. The Decitions that Changed the World 1940-1941*.Penguin Press, London 2007.
- Patrick J. Buchanan, *Churchill, Hitler and the Unnecessary War. How Britain Lost its Empire and the West Lost the World*. Crown Publications. N. Y. 2008
- Edmond Taylor, *The Fall of the Dynasties. The Collapse of the Old Order 1905 - 1922*. Doubleday, N.Y. 1963
- Anthony Giddens, *Contemporary Critiqe of Historical Materialism*. MacMillan Press, London 1985.
- John Keane, *The Life and Death of Democracy*. Simon & Schuster, UK 2010
- Roger Scruton, *Faith and Feeling in a World Besieged*. Encounter Books 2007-
- Christopher Caldwell, *Reflections on the Revolution in Europe – Can Europe be the same with different people in it?* Alien Lane, London 2009

- David Fromkin, *A Peace to End All Peace*. Holt & Co, New York 1989.
- James Carroll, *House of War. The Pentagon and the Disastrous Rise of American Power*- Houghton Mifflin company N.Y. 2006.
- Robert H. Bork, *Slouching Towards Gomorrah: Modern Liberalism and American Decline*. Harper Perennial, paper back 2003
- Reiel Folven (ed), *Too Many Mouths. A Senior Reader on the Human Predictmant. With wisdom of more than hundred scientists and world class thinkers*. Network 2014.
- Amy Chua, *World on Fire. How Exporting Free Market Democracy Breeds Ethnic Hatred and Global Instability*. Doubleday/Random House, NY 2003
- William Gayley Simpson, *Which Way Western Man?* Western Alliance 1978.

